

ORIGINAL ARTICLE

Analyzing the Aesthetics of the Night Landscape Based on the Cultural Identity in the Urban Space

Hassan Feridonzadeh¹, Golnaz Keshavarz²

1. Assistant Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran.

2. Ph.D. of Art research & Researcher in BHRC, Tehran, Iran.

Correspondence
Hassan Feridinzadeh
Email: Hferidonzadeh@tvu.ac.ir

How to cite

Feridinzadeh, H.; Keshavarz, G. (2023). Analyzing the Aesthetics of the Night Landscape Based on the Cultural Identity in the Urban Space, Physical Social Planning, 8 (31), 113-127.

ABSTRACT

Visual factors in night landscape lighting can convey cultural and identity concepts in the form of signs. These visual signs can be called "cultural signs" in the night landscape. The principles and rules of native aesthetics of every city as a cultural identity in the form of a tool can be a model and framework for giving identity to the city through the lighting of the night landscape. The present research aims to achieve a model in the aesthetics of the urban nightscape that emphasizes cultural identity. This research can be considered as one of the development and applied research that is done with qualitative and descriptive methods. The desired variables of this research are qualitative and are measured through the reasoning of the relationship between them. The samples of the night scenery of Lyon, Sydney, Rotterdam, and Helsinki are examined. In all examples, a dimension of culture has been emphasized in the night scene. The findings of the research showed that paying attention to the cultural aspects of the night scene, along with paying attention to the aspects of visual beauty, are the secrets to improving the success of these examples. A cultural symbol is a tool that facilitates mental aesthetic practices, which will be able to emerge through the objective manifestations of the aesthetics of the night landscape. The results showed that the identity landscape is the outcome of combining subjective and objective factors, and if the aesthetics of the objective factors of the night landscape are designed and illuminated based on the extract of cultural aesthetics, the sense of identity in the night landscape should be continued.

KEYWORDS

Sign, night landscape, lighting, aesthetics, cultural identity.

نشریه علمی

برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

«مقاله پژوهشی»

واکاوی زیبایی‌شناسی منظر شبانه فضاهای شهری با تکیه بر هویت فرهنگی

حسن فریدون‌زاده^۱، گلناز کشاورز^۲

چکیده

عوامل بصری در نورپردازی منظر شبانه می‌توانند مفاهیم فرهنگی و هویتی را در قالب نشانه‌هایی منتقل کنند. این نشانه‌های بصری را می‌توان «نشان‌های فرهنگی» در منظر شبانه نامید. «اصول و قواعد زیبایی‌شناسی بومی هر شهر به‌عنوان هویت فرهنگی در قالب یک ابزار، می‌تواند مدل و چارچوبی برای هویت بخشی به شهر از طریق نورپردازی منظر شبانه باشد». هدف این تحقیق، دستیابی به مدلی در زیبایی‌شناسی منظر شبانه شهری است که بر هویت فرهنگی تأکید دارد. این تحقیق را می‌توان در زمره پژوهش‌های توسعه‌ای و کاربردی دانست که با روش کیفی و توصیفی انجام شده است. متغیرهای مورد نظر این پژوهش کیفی بوده و از طریق استدلال ارتباط بین آن‌ها سنجیده می‌شود و نمونه‌های منظر شبانه شهرهای لیون، سیدنی، روتردام و هلسینکی مورد بررسی قرار گرفته است. در تمام نمونه‌ها، بعدی از فرهنگ در منظر شبانه مورد تأکید قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان داد که توجه به ابعاد فرهنگی منظر شبانه در کنار توجه به ابعاد زیبایی بصری، راز بهبود موفقیت این نمونه‌ها هستند. نشان فرهنگی، ابزار تسهیل‌کننده اعمال زیبایی ذهنی است که از طریق نمودهای عینی زیبایی‌شناسی منظر شبانه امکان ظهور خواهد داشت. نتایج تحقیق نشان داد که منظر هویت‌مند حاصل تجمیع عوامل ذهنی و عینی است و اگر زیبایی‌شناسی عوامل عینی منظر شبانه براساس عصاره زیبایی‌شناسی فرهنگی طراحی و نورپردازی شود، حس هویت‌مندی در منظر شبانه استمرار می‌یابد.

واژه‌های کلیدی

نشانه، منظر شبانه، نورپردازی، زیبایی‌شناسی، هویت فرهنگی.

۱. استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تهران، ایران.
۲. دکتری پژوهش هنر، پژوهشگر مرکز تحقیقات مسکن، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: حسن فریدون‌زاده

رایانامه: Hferidonzadeh@tvu.ac.ir

استناد به این مقاله:

فریدون‌زاده، حسن؛ کشاورز، گلناز (۱۴۰۲). واکاوی زیبایی‌شناسی منظر شبانه فضاهای شهری با تکیه بر هویت فرهنگی، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۸ (۳۱)، ۱۱۳-۱۲۷.

مقدمه

که «اصول و قواعد زیبایی‌شناسی بومی هر شهر به عنوان هویت فرهنگی در قالب یک ابزار، می‌تواند مدل و چارچوبی برای هویت بخشی به شهر از طریق نورپردازی منظر شبانه باشد»، برای این پژوهش طرح ریزی شده است.

در بررسی پیشینه این پژوهش به کتاب «عناصر طراحی بصری در منظر» اثر سایمون بل (۱۳۸۷) مراجعه شد. در این کتاب پس از بررسی اهمیت الفبای منظر به صورت مشروح، عناصر اساسی آن که معادل عناصر زیبایی‌شناسانه هستند، مورد بررسی قرار گرفته است. متغیرها و سازمان‌دهی عناصر منظر در کنار پژوهش‌های موردی دیگر مباحث این کتاب را تشکیل می‌دهند. آشی‌هارا یوشی نوبا نیز در کتاب «زیباشناسی منظر شهر» (۱۳۹۱) مشابه رویکرد سایمون بل به بیان عناصر سازنده زیبایی‌شناسی منظر پرداخته و این موارد را تحلیل کرده است. در این کتاب‌ها زیبایی‌شناسی منظر بدون توجه به بحث منظر شبانه مورد بررسی قرار گرفته، اما عناصر زیبایی‌شناسانه منظر روزانه را می‌توان با مفهوم عناصر دیداری در منظر شبانه نیز تطبیق داد.^۱

در زمینه زیبایی‌شناسی نور، منظر شبانه و نورپردازی می‌توان به کتاب «نورپردازی نواحی شهری» از کریستافان سانتین (۱۳۹۴) اشاره کرد. از مباحث مهم مطرح شده در این کتاب می‌توان به طراحی با نور و کاربرد رنگ در منظر شبانه اشاره کرد که به منظر شبانه به مثابه اثری با تاثیرات زیبایی‌شناسانه اشاره می‌کند.

بن‌بوا در کتاب «زیبایی نور» (۱۳۷۶) به بررسی ابعاد مختلف تاثیرگذاری نور بر زندگی انسان و محیط زیست پرداخته و کاربردهای مختلف نور را در صنایع و هنرهای متفاوت برجسته نموده است.

همچنین ون‌اگتن با نگارش مقاله «فضاهای فراموش شده، نورپردازی برای تأکید بر هویت فرهنگی» (۱۳۸۸) بر ارتباط نورپردازی، منظر شبانه و هویت فرهنگی تأکید کرده است. یکی دیگر از مقالات مناسب در زمینه ارتباط فرهنگ و نورپردازی، مقاله‌ای با عنوان «نورپردازی شهری در فرهنگ ایرانی» اثر مهدی حجت (۱۳۸۷) که از نگاه بومی به مسئله فرهنگی نورپردازی پرداخته است. همچنین مقاله «عملکرد یا فرهنگ، دو رویکرد متفاوت در خلق منظر شبانه» از ضامنی و حاجی قاسمی (۱۳۹۱) به تعارض و یا همراهی عوامل عملکردی و فرهنگی در

بخش مهمی از توسعه شهری با زیباسازی منظر روزانه و شبانه شهر ارتباط پیدا می‌کند. منظر تأثیر بسیاری بر کیفیت زندگی داشته و ملاحظات زیبایی‌شناسی برای آن اهمیت دارد. از طرف دیگر بخش عمده‌ای از ادراک شهروندان از شهر در شب رخ می‌دهد و زندگی شبانه شهر به دغدغه‌ای برای برنامه‌ریزان تبدیل شده و لزوم نورپردازی شبانه انکار ناپذیر می‌نماید. بررسی تجارب اخیر جهانی در خصوص مدیریت منظر شبانه نشان می‌دهد که علاوه بر لزوم تأکید بر ابعاد کالبدی-کارکردی، باید ابعاد زیبایی-شناسی را بر اساس الگویی هویتی از نورپردازی مورد تأکید قرار داد.

اهمیت منظر شبانه در بحث حاضر از آن روست که در عصر کنونی بسیاری از فعالیت‌هایی که در روز انجام می‌گرفته، به عرصه عمومی در شب سپرده شده و بخش عمده‌ای از هویت فضاهای جمعی در شهر وابسته به منظر شبانه آن است. نورپردازی کالبدی و نادیده انگاشتن معنا، چالشی جدی در شبانه شهرها محسوب می‌شود و نشان فرهنگی می‌تواند تا حد زیادی این هویت‌مندی و تمایل به زندگی در فضای هویت‌مند شبانه را تأمین کند. در هر شهری متناسب با اقتضاعات کاربری، اقلیمی و فرهنگی ممکن است راه‌حلهایی برای ارائه نورپردازی هویت‌مند ارائه شود که کارکرد نشان‌شناسانه شهری را نیز حفظ کند. اما مبحث نورپردازی شهری در ایران، دانش و هنر جدیدی است و به همین دلیل اصول زیبایی‌شناسی آن بر حسب هویت هر شهر تدوین نشده است. با دستیابی به اهداف این پژوهش می‌توان در نهایت اصول زیبایی‌شناسی منظر شبانه را بر پایه ویژگی‌های فرهنگی هر شهر ارائه داد و به حفظ و دوام جاذبه‌های فرهنگی یاری رساند. در پژوهش حاضر باتوجه به زمینه و بستر هویتی قدرتمندی که در شهرهای ایران وجود دارد، سعی شده است تا به مدلی در زیبایی‌شناسی منظر شبانه شهری دسترسی پیدا کرد که بر هویت فرهنگی تأکید داشته باشد. این امر به خصوص به دلیل لزوم حفظ خرده فرهنگ‌ها از طریق استفاده کاربردی و عملی از آن‌ها جهت مقابله با پدیده همسان‌سازی جریان جهانی شدن، می‌تواند مهم تلقی شود.

بدین ترتیب این پرسش قابل طرح است که «چگونه می‌توان عناصر زیبایی‌شناسانه نشان فرهنگی شهر را جهت هویت‌مندی منظر شبانه مورد بهره‌برداری قرار داد؟». بر این اساس اهداف «شناسایی تأثیر معنا و هویت فرهنگی بر زیبایی منظر شبانه» و «یافتن مدلی جهت استفاده از زیبایی‌شناسی فرهنگ شهر و تأکید بر ابعاد معنایی آن در منظر شبانه» قابل دستیابی است. البته مطابق یافته‌های اولیه نگارندگان، این فرضیه

۱. در این خصوص می‌توان به رساله «زیبایی‌شناسی منظر شبانه بر اساس نشان فرهنگی (مطالعه موردی: منطقه آزاد چابهار)» از گلناز کشاورز، پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر مراجعه نمایید (کشاورز، ۱۳۹۷).

از مشاهده و بررسی نمونه‌های موفق نورپردازی شهری از طریق جستجوی اینترنتی و کتابخانه‌ای، روش جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش است.

داده‌های پژوهش شامل مطالبی پیرامون زیبایی‌شناسی منظر، هویت فرهنگی و زیبایی منظر شهری و نشان فرهنگی در منظر شبانه است که در ادامه مورد بررسی قرار گرفته است:

در ادبیات معماری منظر، مفهوم منظر همواره با دو وجه عینیت و ذهنیت پیوند خورده است. «رابطه‌ای درهم تنیده از مسایل کیفی و کمی» (منصوری، ۱۳۸۹). از طرف دیگر وجوه زیبایی‌شناسی نیز به لحاظ عینی و ذهنی^۱ مورد توجه است. زیرا امروزه زیبایی‌شناسی^۲ در مورد ویژگی‌ها، نگرش‌ها، تجربه و لذت یا ارزش نیز به کار می‌رود و دیگر به زیبایی صرف محدود نمی‌شود. اکنون می‌توان از طبیعت و حتی شهر نیز درکی زیبایی‌شناسانه داشت^۳.

واژه زیبایی در مورد منظر از وجهی به خصوصیتی احساسی و ادراکی از منظر برمی‌گردد که تمامی حواس آن را تجربه می‌کنند. اگر چه حس بینایی دخالت بیشتری در این امر دارد. زیرا «۸۷ درصد ادراک انسان از محیط، توسط حسی بینایی است» (بل، ۱۳۸۶). اگر آنچه که از ویژگی‌های عینی در ذهن مورد انتظار است، در منظر نیز برآورده شود^۴، امر زیبا در منظر رخ داده است. برای اطلاق صفت زیبا در معنای واقعی آن باید رفتار و روابط متقابل عوامل بوم‌شناختی، فن‌شناختی و فرهنگی را مورد توجه قرار داد. بدین ترتیب منظر شهر نه مجموعه‌ای از نماها و پوسته بناهای شهر، بلکه «منظومه‌ای از همه عناصر محسوس و قابل درکی است که بر حواس انسان تأثیر می‌گذارند و توسط مخاطب تفسیر و درک می‌شود» (منصوری، ۱۳۹۱).

بنابراین عینیت زیبایی‌شناسی منظر شهری، چنانچه با ذهنیتی که از هویت آن شهر داریم برابری کند، آن منظر زیبا محسوب می‌شود. هویت شهر نیز در معنای کلی می‌تواند با فرهنگ شهر برابر دانسته شود. زیرا مشترکات فرهنگی ایجاد هویت می‌کند (همان). به ازاء فرهنگ‌های مختلف می‌توان زیبایی‌شناسی متفاوتی نیز برای شهر تعریف کرد. از آنجایی که

نورپردازی منظر شبانه می‌پردازد. البته هویت فرهنگی در این مقاله با معنای متفاوتی نسبت به برندینگ شهری مطرح شده است. اما این دو مفهوم از بسیاری جهات با یکدیگر شباهت دارند. به خصوص از جهت اهمیت تأکید و الگو قرار گرفتن در اغلب زمینه‌های مربوط به توسعه شهر و به خصوص گردشگری. از این جهت می‌توان به منابع متنوعی در زمینه برندینگ شهری اشاره کرد. کتاب «یادسازی شهری» نوشته کیت دینی (۱۳۹۲) که به نظریه‌های موجود در علم یادسازی شهری، از مهم‌ترین اندیشمندان این حوزه پرداخته و تأثیر آن بر گردشگری، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و مسائل فرهنگی را مورد توجه قرار داده است. سپس در ادامه نمونه‌هایی در این زمینه بررسی و آسیب‌شناسی شده‌اند. تأکید این کتاب بر اهمیت فرهنگ در برجسته‌سازی یک شهر و نمونه‌های بررسی شده، می‌تواند راهنمای خوبی در استخراج هویت فرهنگی در قالب نشان جهت زیباسازی منظر شبانه باشد. یکی از بهترین نمونه‌هایی که مفهوم نشان شهری را با قرابت بسیار به هویت فرهنگی مورد توجه قرار داده، کتاب «انسان شناسی شهری» از ناصر فکوهی (۱۳۸۳) است. حسن فریدون زاده و همکاران (۱۳۹۸)، مقاله‌ای با موضوع زیبایی‌شناسی منظر فرهنگی شهر در مختصات جغرافیا و قومیت (نمونه موردی: قوم بلوچ) نوشته‌اند و دریافته‌اند که کالبدهای شهری چنانچه بر اساس مفهوم نشان فرهنگی طراحی شده و از این طریق بر منظر شهر تأثیر بگذارد، می‌تواند همچون المان شهری عمل کند. زیرا از لحاظ فرم و زیبایی‌شناسی ظاهری مطابق با اهداف فرهنگ مورد نظر شکل گرفته است (فریدون زاده و دیگران، ۱۳۹۸). از مباحث مهم کتاب، نشانه‌شناسی و چگونگی شکل‌گیری این علم و نقش نشانه‌شناسی در شهر است. مباحث این بخش ارتباط مستقیمی با مفهوم هویت فرهنگی مورد نظر این پژوهش دارد.

داده‌ها و روش کار

هدف این پژوهش نحوه دستیابی به مدلی در زیبایی‌شناسی منظر شبانه شهری خواهد بود که بر هویت فرهنگی تأکید دارد. این تحقیق را می‌توان در زمره پژوهش‌های توسعه‌ای و کاربردی دانست که با روش کیفی و توصیفی انجام شده است. متغیرهای مورد نظر این پژوهش کیفی بوده که از طریق استدلال ارتباط بین آن‌ها سنجیده می‌شود. می‌توان «زیبایی هویت‌مند منظر شبانه» را به عنوان متغیر وابسته تعریف کرد. با تغییر فرهنگ نوع زیبایی‌شناسی منظر شبانه نیز تغییر می‌کند. به عبارت دیگر «زیبایی-شناسی فرهنگی در غالب هویت فرهنگی» متغیر مستقل پژوهش است. مطالعه اسنادی (ایزار کتابخانه‌ای) در کنار اطلاعات حاصل

۱. به لحاظ فلسفی و ذهنی و وجه عینی و مرتبط با ادراک
 ۲. واژه استتیک (Aesthetics) را نخستین بار آلکساندر باومگارتن (Alexander Gottlieb Baumgarten) در قرن هجدهم به معنای شناخت حاصل از راه حواس، یعنی همان معرفت حسی به کار گرفت.
 ۳. بر اساس اطلاعات دانشنامه زیبایی‌شناسی اثر بریس گات و دومینیک مک آیور لویس (۱۳۸۹، ۱۶۷).
 ۴. ابعاد حسی منظر ذوق انسان یا زیبای‌شناسی او را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.

نمود فرهنگ در شهر در نگاه نخست بیشتر از طریق جنبه‌های بصری آن است. زیرا همانگونه که اشاره شد، بیشتر داده‌های حسی ما بصری است. چشم توانایی شگرفی در تشخیص ویژگی‌های زیبایی‌شناسی در منظر و شهر دارد. از آنجایی که مفهوم هویت شهری به طور ضمنی یا به صراحت در تعریف مهم‌ترین معیارهای ارزیابی کیفیت کالبدی شهر جستجو می‌شود، شهر می‌تواند هویت فرهنگی خود را از طریق عینیت و کالبدش برای مخاطبینش آشکار کند. «مفاهیمی چون خوانایی، معنی، حس مکان و شخصیت، مستقیماً به مفهوم هویت مربوط شده، بر حفظ آن تاکید داشته و آن را یکی از صفات مهم کیفی شهر می‌داند» (شولتز، ۱۳۸۱). فرهنگ عاملی است که از طریق محیط میانجی در چشم انداز و منظر خود را به نمایش در می‌آورد. فرهنگ مهم‌ترین عامل ایجاد تفاوت و تمایز در مکان است.^۲ افراد، گروه‌ها و مکان‌ها با توسل به اجزا و عناصر فرهنگی گوناگون هویت می‌یابند، زیرا این اجزا و عناصر توانایی چشم‌گیری در تامین نیاز انسان‌ها به متمایز بودن و ادغام شدن در جمع دارند.

بدون شناخت فرهنگ رفتاری، بررسی زیبایی‌شناسانه کالبد شهر نمی‌تواند به صورت جامع کیفیت زیبایی جاری در آن را نمودار کند. جنبه‌های فرهنگی و بومی منظر جهت پایداری آن را می‌توان در ترکیب با الگوی بصری و هنری از طریق نیرومندترین درک منظرین انسان (حس بینایی) و به صورت بصری تامین کرد. هماهنگی عناصر بصری و کالبدی شهر با فرهنگ آن می‌تواند درک نهایی از زیبایی شهر را به وجود آورد. بدین ترتیب «همه پدیده‌ها و اتفاقات خرد و کلان که معرف ویژگی‌های عینی-ذهنی شهر باشند را می‌توان در شناختن نمادها و سمبل‌های فرهنگی شهر موثر دانست» (مامفورد، ۲۰۰۶).

در ادامه باید به اهمیت منظر شبانه و اهمیت فرهنگ بر زیبایی‌شناسی آن اشاره داشت. تقریباً نیمی از حیات شهر در شب سپری می‌شود و توجه به معنا و فرهنگ در زیبایی‌شناسی نورپردازی منظر شبانه می‌تواند حس هویت و زیبایی ذهنی شهر را در نیمه دوم حیات شهری تامین کند. رلف منظر شهر را به طور تجریدی مرکب از سه جزء دانسته است: ۱- سیما و کالبد، ۲- فعالیت، ۳- معنی (رالف، ۱۳۸۳). همین عوامل را می‌توان اجزاء سازنده منظر شبانه نیز دانست. با این تفاوت که عموماً تفاوت‌هایی میان فعالیت و معنی شبانه شهر با فعالیت و معنی

«تجربه زیبایی‌شناسی به معنی تأثیر آن بر ماست فارغ از نوع تأثیرش» (گات و مک آیور لویس، ۱۳۸۹)، تفاوت و خاص بودن یک منظر نیز می‌تواند با جلب توجه و تأثیرگذاری‌های متفاوتش بر مخاطبان گوناگون به درک حسی از زیبایی در مخاطبان منجر شود.

صاحب‌نظران بسیاری در مورد منظر شهری و عناصر خوانایی که بر حس زیبایی از آن تأثیرگذارند، اشاره کرده‌اند.^۱ در رویکردهای جدید شناخت عناصر منظر و جوه ذهنی انسان و ارتباط آن با منظر بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (ارایدین، ۲۰۰۷) (نسر، ۱۳۹۳). امری که نشان می‌دهد متخصصین درصدد یافتن معیار سنجش و ارزیابی ذهن انسان برای دستیابی به منظر مطلوب هستند. می‌توان گفت که انتخاب جزئیات بصری سازنده مفهوم زیبایی‌شناسی شهر از بعد عینی و ذهنی کاملاً به چگونگی درک انسان بستگی دارد. زیرا زیبایی مفهومی اعتباری است و فرهنگ نقش مهمی در تفسیر و درک زیبایی دارد. به این ترتیب یکی از انواع هماهنگی‌ها که می‌تواند در منظر شهری به زیبایی منجر شود، هماهنگی منظر و فرهنگ خواهد بود.

درباره هویت فرهنگی و زیبایی منظر شهری باید به اهمیت فرم، شکل و رنگ در منظر به عنوان صورتی عینی و در مقابل آن معنا و شرح آن به صورتی ذهنی توجه داشت. بنابراین جنبه‌های فرمی و ترکیبی در وهله اول به عنوان کیفیت زیبایی‌شناسی آن مورد توجه قرار می‌گیرد. همانگونه که اشاره شد، کیفیت منظر شهری هرگز تنها به وسیله سیمای عینی مشخص نمی‌شود، بلکه با ظهور مشخصه‌های پیچیده فرهنگی در مکان تعیین می‌شود و این امر به اعتباری بودن درک زیبایی تأکید دارد. فرهنگ نیز مفهومی اعتباری است، زیرا فرهنگ برای گروه‌های مختلف در مکان‌های مختلف و در زمان‌های مختلف معانی و ارزش‌های مختلف دارد که بر اساس آن هویت فضایی و مکانی شکل می‌گیرد (کشاورز، ۱۳۹۷). ادوارد بارنت تایلور فرهنگ یا تمدن را کلیت پیچیده‌ای شامل معرفت، اعتقاد، هنر، اخلاقیات، قانون، آداب و رسوم و سایر قابلیت‌ها و عاداتی دانسته است که انسان به مثابه عضوی از جامعه کسب می‌کند (نورتون، ۲۰۰۰). هر عملی که انجام می‌شود هم از فرهنگ سرچشمه می‌گیرد و هم بر تحول و دگرگونی (تکامل یا انحطاط) آن اثر می‌گذارد، بنابراین رابطه فرهنگ با مقولات مختلف حیات از جمله هنر، معماری، شهرسازی و ... قابل انکار نیست. نمایش فرهنگی یک مکان کامل‌کننده تصویر ذهنی و درک ما از زیبایی مکان یا منظر خواهد بود.

۲. جکسون در کتابی تحت عنوان طرح معانی: مقدمه‌ای بر جغرافیای فرهنگی که در نشریه منظر در سال ۱۹۹۴ به چاپ رسیده است، نظریات ساور را جهت برقراری ارتباط میان فرهنگ و مفهوم محیط بیان می‌دارد (1964).

۱. از آن جمله می‌توان به کارلسون در کتاب محیط اشاره داشت (2000).

مکان منتقل کنند. این نشانه‌های بصری را که در منظر شبانه مورد تأکید نورپردازانه قرار می‌گیرند و یا از طریق نورپردازی خلق می‌شوند را می‌توان نشان‌های فرهنگی در منظر شبانه نامید.

نشان فرهنگی مهم‌ترین ویژگی فرهنگ در منظر است که می‌تواند تا حد زیادی کلیت فرهنگ شهر را منعکس کند و موقعیت خاص و انحصاری شهر را بیان دارد. «منظر شهر ادراک شهروندان از نمادها و نشانه‌های آن است و سابقه حضور در شهر است که لایه‌های مفهومی درک از فضا را به منظر می‌افزاید» (منصوری ۱۳۸۹). به تعبیری دیگر وجهی از فرهنگ شهر را که قصد تمرکز و نمایش بیشتر آن وجود دارد مورد تأکید قرار می‌دهد. منظر شهری در واقع کلیت به هم پیوسته‌ای از نمادها و نشانه‌هاست که به مفاهیم، ارزش‌ها، معانی و چیزهایی شبیه به آن واقعیت می‌بخشد (تیموری، ۱۳۸۶). کوین لینچ می‌گوید: «شهری که دارای نمادهایی آشکار و با وضوح کامل باشد، بدین تعبیر به نظر خوانا و متشخص می‌رسد، چنین شهری چشم و گوش را به توجه بیشتر دعوت می‌کند و افراد را به جانب خود می‌خواند» (لینچ، ۲۰۰۴). مفهوم نماد و نشانه در معنای خود مفهوم اعتباری بودن نشانه فرهنگی مد نظر را دارد. بدین ترتیب نشان فرهنگی نشانی نمادین و اعتباری خواهد بود که باتوجه به پیشینه فرهنگی شهر و ساکنانش برگزیده می‌شود.

در نشانه‌شناسی سوسور دال و مدلول از طریق فرهنگ به هم پیوند می‌خورند.^۱ هر نوع متن و از جمله شهر، محملی برای تجلی معانی نهفته در فرهنگ در قالب نشانه است. ویژگی‌های شاخص یک شهر به لحاظ هویتی ترکیبی از نمادها و ارزش‌های محلی، هویت تاریخی، ویژگی‌های قومی و جذابیت‌ها و امکانات منطقه‌ای است که در مجموع منظر بومی را می‌سازد. برآیند این ویژگی‌ها چنانچه به صورت یک نشان زمینه‌ساز کلیه امور فرهنگی شهر گردد و در فضاهای عمومی نیز قابل حس باشد، مفهوم نشان فرهنگی را ساخته است. اصطلاح نشان‌سازی فرهنگی به معنی به نیکی شناخته‌شدن فرهنگی شهری تعریف می‌شود. نشان‌سازی فرهنگی شهرها باعث می‌شود اساس و پایه‌های فرهنگی شهر و تفسیر مخاطبان از هویت شهر مشخص شود. موقعیتی که داستان فرهنگی شهر را بیان می‌کند و به خاطر فرهنگی شهروندان شکل می‌دهد.^۲

هویت شهر نیز از طریق نشانه‌های آن در بناها و منظر

روزانه آن وجود دارد. همچنین سیما و کالبد شهر در شب خوانا نیست و عامل نورپردازی به آن خوانایی می‌دهد. پس می‌توان ارزیابی بصری، کمی و کیفی را سه رویکرد عمده در ارزیابی منظر شبانه دانست. در شناخت زیبایی عینی و ذهنی منظر شبانه، ارزیابی بصری در کنار توجه به مفاهیم فرهنگی بیشتر اهمیت دارد. بدین ترتیب بعد کیفی منظر شبانه در کنار بعد بصری آن تا حد زیادی تأمین خواهد شد. گفتیم که در زیبایی‌شناسی منظر شهری تطابق ذهن و عین اهمیت دارد، منظر شبانه نیز باید با پیش‌زمینه‌های ذهنی از هویت و فرهنگ منظر روزانه تطبیق داده شده و به عبارت دیگر هویت منظر شبانه شهر ادامه و امتداد هویت منظر روزانه آن باشد.

باید بتوان از طریق قوه بینایی، به عنوان مهم‌ترین مؤلفه درک زیبایی عینی و یکی از معیارهای زیبایی ذهنی که در شب از طریق نور به فعلیت می‌رسد، به درکی از منظر شبانه‌ای زیبا دست یافت. همانگونه که امکان درک و دریافت بصری ویژگی‌های فرهنگ در منظر روزانه می‌توانست به درک هویت آن کمک کند، حضور عناصر بصری فرهنگ از طریق نورپردازی در منظر شبانه، درکی از هویت را در ساعات شب ناز شهر به وجود می‌آورد. زیرا فرهنگ عامل، محیط میانجی و چشم‌انداز فرهنگی نتیجه است (جکسون، ۱۹۶۴).

زیبایی‌شناسی منظر شبانه را نمی‌توان تنها با چیدمانی از عوامل عینی و کالبدی حاصل آورد. زیبایی‌شناسی شهری مفهومی پیچیده‌تر از زیبایی‌شناسی تصویری دارد، زیرا جو و فضای شهری که متأثر از هویت فرهنگی آن است، به عنوان عاملی که مخاطب را در بر می‌گیرد، در قضاوت او نسبت به اجزای زیبایی‌شناسی‌اش مؤثر است و می‌تواند نموده‌هایی از آن را برایش دلپذیر و یا در شرایطی متفاوت آزار دهنده کند. کیفیت منظر شبانه هرگز به وسیله سیمای عینی یا تصویر یک صحنه یا یک تصویر در ذهن مشخص نمی‌شود، بلکه با ظهور مشخصه‌های پیچیده فرهنگی در مکان تعیین می‌شود. در حقیقت تصویر ذهنی خصوصیتی جدایی‌ناپذیر از نمایش فرهنگی یک مکان یا یک منظر است.

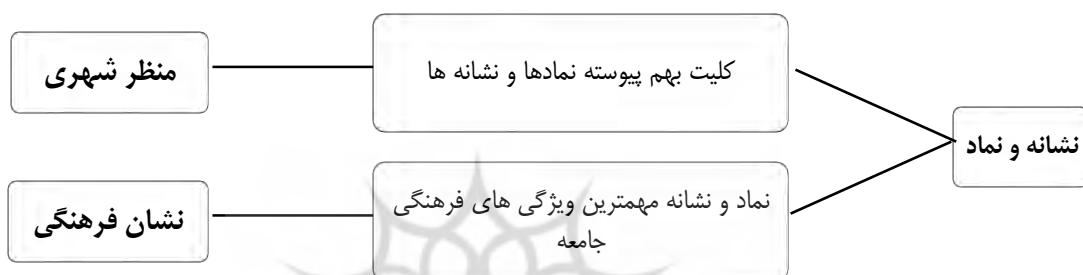
جهت دستیابی به زیبایی‌شناسی منظر شبانه به صورتی کامل و متناسب با هویت هر شهر، لازم است علاوه بر رعایت نکات زیبایی‌شناسانه بصری و با در نظر گرفتن مباحث مربوط به امنیت و خوانایی، به روشی برای امکان تشخیص فرهنگ در نورپردازی منظر شبانه دست یافت تا مفهوم زیبایی از هر دو بعد عینی و ذهنی در آن کامل شود. عوامل بصری در نورپردازی منظر شبانه همچون نشانه‌هایی هستند که می‌توانند علاوه بر اطلاعاتی زیبایی‌شناسانه و انتقال حس لذت بصری، مفاهیم فرهنگی و هویتی را نیز به صورت غیر مستقیم و متأثر از روح

۱. نشانه مانند سکه‌ای است که دال و مدلول دو روی آن هستند و هیچ نوع این همانی ندارند، اما عامل تجویز فرهنگی آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد (سوسور ۱۳۸۲).

۲. کیت دینی در کتاب «یادسازی شهری» به طور مفصل به ویژگی‌های نشانه شهری در غالب برند شهری پرداخته است (۱۳۹۱)

عناصر نشانه‌ای فرهنگی از بعد مادی می‌توانند هویت بصری غنی در شهر به وجود آورند. کالبد شهر از طریق نشان فرهنگی توانایی همراه شدن با خاطرات ذهنی مخاطبان شهر را پیدا می‌کند. می‌توان تجربیات و تصاویر ذهنی مردم و تداعیات سیماشناختی را به عنوان زمینه انتقال پیام نشان فرهنگی نامید. زمینه در ارتباط با فرستنده و قالب و رمزگان نشانه در نهایت مفهوم و برداشت از نشان فرهنگی را به وجود می‌آورد. (شکل ۱)

تدوین می‌شود. آنچه ما به عنوان هویت منظر شهری از آن یاد می‌کنیم «میل به زندگی در شهرهای امروز با پشتوانه دیروز» (آتشین بار، ۱۳۸۸) است و سیاست‌های حفظ کالبد صرف، برای احیای هویت و نادیده انگاشتن زندگی امروز، چالشی جدی در منظر شهرها محسوب می‌شود و نشان فرهنگی می‌تواند تا حد زیادی این هویت‌مندی و تمایل به زندگی در فضای هویت‌مند شهری را تأمین کند.

شکل ۱. ارتباط و فصل مشترک نشان فرهنگی و منظر شهری در نشانه و نماد، منبع: (نگارنگان، ۱۴۰۲)

شدن با معضل بحران انرژی بود (همان). در هر شهری متناسب با اقتضاعات کاربری، اقلیمی و فرهنگی ممکن است راه‌حلهایی برای ارائه نورپردازی هویت‌مند ارائه شود که کارکرد نشان شناسانه شهری را نیز حفظ کند.

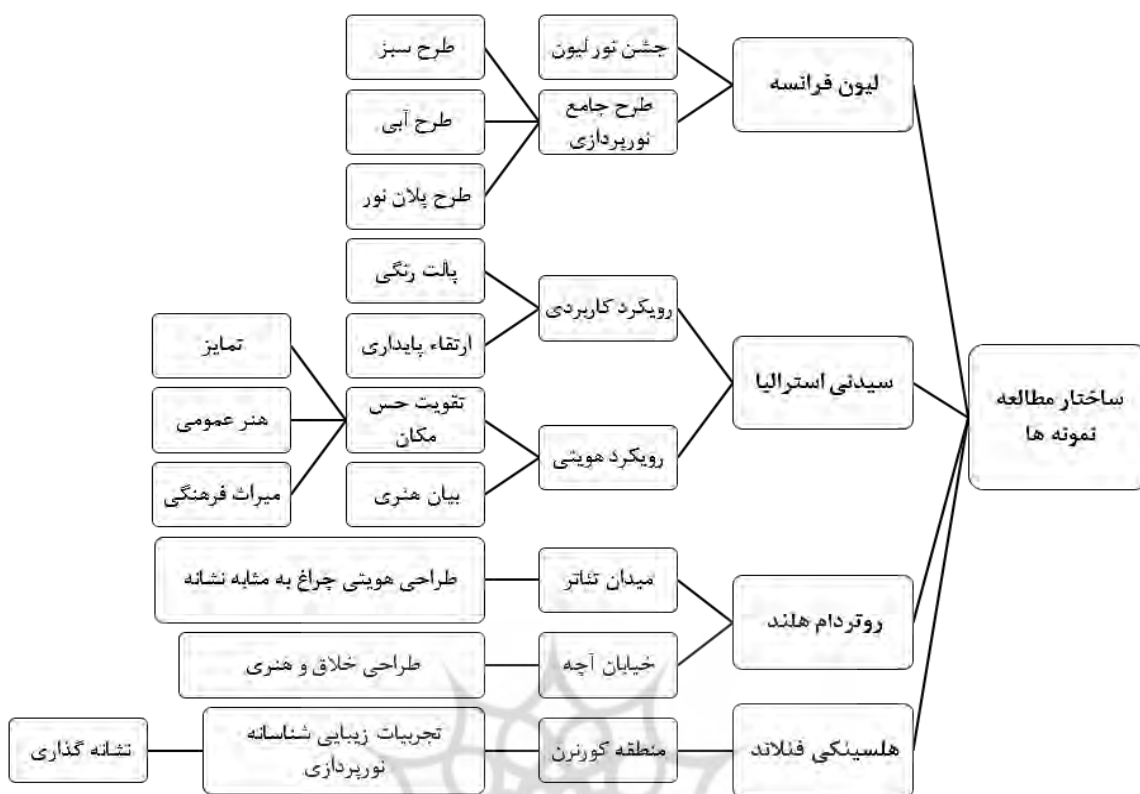
در این بخش به برخی نمونه‌ها در زمینه نورپردازی شهری اشاره شده است که از لحاظ طراحی نور متمایز بوده و نشانه‌های هویتی و فرهنگی نیز نقش عمده‌ای در تعیین سیاست‌های نورپردازی داشته‌اند. شهرهای لیون فرانسه، سیدنی استرالیا، روتردام هلند و هلسینکی در فنلاند دارای ابعاد مهمی در زمینه نورپردازی‌اند که به عنوان نمونه‌های پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در شکل ۲ ساختار مطالعه نمونه‌ها مشخص شده است: (شکل ۲)

شرح و تفسیر نتایج

در شرح و تفسیر نتایج لازم است تا نشان‌سازی فرهنگی در زیبایی‌شناسی نمونه‌هایی از نورپردازی منظر شبانه مورد بررسی قرار گیرد. چگونگی برخورد کشورهای مختلف دنیا با مبحث نورپردازی، به گونه‌ای که بتواند حاوی نشانه‌های مناسب در برقراری ارتباط با مخاطب باشد و هویت مکان را بهبود دهد، می‌تواند بسیار متنوع باشد. در میان این تنوع‌ها می‌توان به رویکردهای همسو جهانی نیز برخورد که با آگاهی از تأثیر فرهنگ بر نورپردازی شهری رخ می‌دهند. از آن جمله «شبکه بین‌المللی روشنایی شهری»^۱ که در سال ۲۰۰۲ توسط شهر لیون ایجاد شد^۲ (جونگید، ۲۰۱۶). از این طریق شهرها با دینامیک جدیدی روبرو شدند که منجر به تکامل سبک زندگی، توجه به فرهنگ هر منطقه و همچنین رو به رو

1. LUCI

۲. منصوره طاهباز و سید جواد موسوی در مقاله «طرح جامع نورپردازی و روشنایی شهری، روش‌ها رویکردها و مصادیق» که در غالب کارگاه آموزشی در نخستین همایش و نمایشگاه بین‌المللی نورپردازی در تهران اجرا شد، به صورت مفصل به طرح جامع نورپردازی شهر لیون پرداخته‌اند (۱۳۸۷).

شکل ۲. ساختار مطالعه نمونه‌ها، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

دلایل انتخاب این نمونه‌ها و نتیجه نهایی توجه به نورپردازی ویژه شهر در جدول زیر آمده است: (جدول ۱)

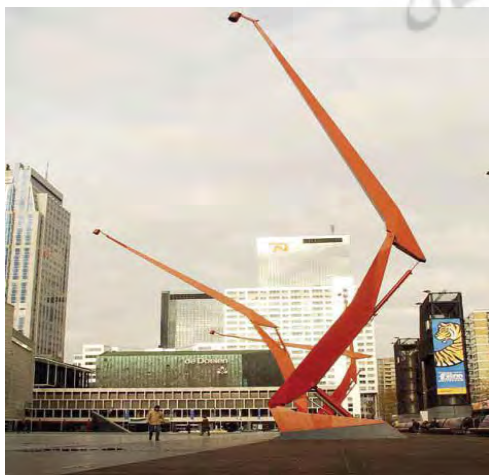
جدول ۱. دلایل انتخاب این نمونه‌ها و نتیجه نهایی توجه به نورپردازی ویژه هر شهر، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

شهر	دلایل انتخاب	نتیجه نهایی توجه به نورپردازی ویژه شهر
لیون 	تلاش برای هویت‌سازی شهر از طریق منظر شبانه و تبدیل آن به قابلیت برای برندسازی شهر. مشابه چنین رویکردی را می‌توان در توجه به منظر شبانه مورد مطالعه پژوهش به عنوان قطب گردشگری شرق ایران نیز مشاهده کرد. اهمیت توجه به پیشینه تاریخی شهر توجه و تأکید بر تأثیرات بصری عناصر منظر شبانه در ساخت ابعاد فرهنگی منظر	نورپردازی شهر لیون فرانسه از جهت تلاش برای نمود هویت فرهنگی فرانسوی از طریق نورپردازی در جشن‌های سالانه آن انتخاب شده است. بدین ترتیب که در لیون با تأکید بر عناصر فرهنگی مختص به فرانسه همچون آثار هنرمندان مطرح معاصر این کشور به نوعی نشانه‌های فرهنگی و هویتی ساکنان شهر در نورپردازی‌های جشن ظهور می‌یابند.
سیدنی 	توجه به رویکردهای کاربردی و هویتی در نورپردازی منظر شبانه تأکید بر عناصر نشانه‌شناسانه شهری در نورپردازی به مثابه عناصر شاخص فرهنگ جهت شناخته شدن و تبدیل آن به برندی شهری	هدف از برنامه نورپردازی سیدنی، ایجاد رویکردی هماهنگ با نورپردازی حوزه عمومی شهر است که به ایجاد شهری امن، فعال و پایدار کمک کرده و در عین حال بتواند هویت شهر را تقویت و بیان خلاق و هنری را تشویق کند.
روتردام	هویت فرهنگی شهر از طریق انتخاب عناصر نشانه‌ای خاص نورپردازی (طراحی چراغ)	در شهر روتردام هویت مکان از طریق باززنده سازی کالدهای قدیمی که در گذشته ارزش هویتی داشته،

<p>با کمک نورپردازی، انجام پذیرفته است. نوع خاص طراحی چراغ و نورپردازی مناطقی از شهر را با زیبایی‌شناسی متفاوتی تعریف کرده و به این ترتیب توجه مجدد به هویت گذشته آن را ممکن ساخته است</p>	<p>تلاش برای تامین نور کافی با توجه به کارکرد در کنار حفظ زیبایی‌های بصری جهت افزایش تعامل با محیط که تأمین‌کننده جنبه ذهنی زیبایی‌شناسی منظر است</p> <p>باززنده سازی حس هویت</p>	
<p>هلسینکی به عنوان یک بندر صنعتی دارای تاریخ و هویت بومی خاص خود است که سعی شده از طریق نورپردازی آن در شب ضمن ایجاد مفهوم زندگی شبانه مورد تأکید قرار گیرد.</p>	<p>تلاش برای برجسته نمودن هویت شهر از طریق بهبود منظر شبانه آن (نشان بودگی)</p> <p>اهمیت مفهوم زندگی شبانه جهت باززنده سازی حس مکان مطابق با هویت و گذشته شهر</p> <p>استفاده از عناصر نشانه‌ای در ابعاد عظیم و قابل تشخیص در پلان منظر که می‌تواند با مفهوم کاربرد آن از نشان‌های فرهنگی در منظر به عنوان ابزار القاء زیبایی ذهنی مرتبط باشد</p>	<p>هلسینکی</p>

شکل ۴. نورپردازی نمای بناهای معماری در شهر لیون بر اساس اثر معروفی از موندریان، فستیوال نور لیون بر نورپردازی منطقه میراثی تمرکز داشته و از طریق "صدا و نور" اجرا می‌شود (منشی زاده، ۱۳۹۱)

شکل ۵. طراحی خاص چراغ‌های روشنایی میدان تئاتر شهر روتردام، منبع: (حبیبی، ۱۳۹۱)

قابل اشاره است که تمامی این نمونه‌ها شهرهای بندری با موقعیت جغرافیایی و تجاری مشابه هم هستند، اما به لحاظ فرهنگ و نوع برخورد در تأکید بر مظاهر فرهنگی در منظر شبانه دارای تفاوت می‌باشند. مسئله لحن در نورپردازی بیش از همه در سیدنی استرالیا (شکل ۳)، فرهنگ و تاریخ در لیون فرانسه^{۱۲} (شکل ۴) توجه به عناصر هویتی در طراحی چراغ در روتردام هلند (شکل ۵) و خلق نشانه شهری در هلسینکی فنلاند (شکل ۷) مورد توجه بودند.

شکل ۳. نمایی از نورپردازی محله چینی ها در شهر سیدنی، منبع: (وارمینگ، ۲۰۱۵)

ویژگی هویتی و محلی مناطق مختلف در نورپردازی سیدنی از جمله هویت محله چینی‌ها قابل توجه است.

۱۲. جهت مطالعه بیشتر در این ارتباط می‌توانید به پایان نامه با عنوان *برندسازی شهری شبانه در شهرهای میراثی جان: مورد مطالعه لیون فرانسه* از دانشگاه پاریس ۸، نگارش ادنا هراندز گونزالز مراجعه نمایید (2016).

تصویر ۷. نمایی از مخزن نفتی که به عنوان نشانه‌ای از شهر در شب خودنمایی می‌کند، منبع: (www://https.fi.hel.com)

نورپردازی خاص این پروژه نوعی برند و هویت خاص شهری را برای این منطقه ایجاد کرده است. جهت مقایسه دستاوردهای کیفی زیبایی منظر شبانه در نمونه‌های بررسی شده، می‌توان آن‌ها را به صورت زیر دسته‌بندی نمود: (جدول ۲)

محمد آتشین بار در مقاله «تداوم هویت در منظر شهری» (۱۳۸۸) هویت منظر شهر را در گروهی پذیرش جامعه دانسته است. به اعتقاد وی کالبد طراحی در نگاه نخست باید توسط مخاطبینش درک شده و با داشته‌های ذهنی مخاطب منطبق شود. چنین ویژگی را می‌توان در طراحی چراغ‌های روشنایی میدان تئاتر شهر روتردام نیز مشاهده کرد.

شکل ۶. تصویری از نورپردازی خیابان آچه، منبع: (جمشیدیان، ۱۳۹۱)

جدول ۲. مقایسه دستاوردهای کیفی زیبایی منظر شبانه در نمونه‌های بررسی شده، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

لیون	رویداد فرهنگی منظر شبانه	تاکید بر کالبد فرهنگی	تاکید بر مضمون فرهنگی نورپردازی
سیدنی	لحن نورپردازی منطبق با حس مکان	تاکید بر تفاوت‌های فرهنگی محلات از طریق لحن نورپردازی	چراغ‌های تزئینی منطبق با عناصر فرهنگی محله
آنتالیا	تاکید نورپردازی بر عناصر هویتی فرهنگی	توجه به عوارض طبیعی چون دریا، عوارض زمین شناسی ویژه و گیاهان خاص به عنوان عوامل طبیعی و عینی هویت‌ساز منظر	
روتردام	طراحی چراغ‌های خاص نورپردازی منظر شبانه همراه با تأکیدات هویتی و فرهنگی	بهره‌برداری مثبت از تکنولوژی در نورپردازی برای ایجاد حس مکان و تقویت ابعاد فرهنگی	
هلسینکی	تبدیل عناصر نشانه‌ای منظر روز به عناصر نشانه‌ای منظر شبانه		

مواردی که طراحی چراغ‌های نورپردازی به صورت ویژه در آن‌ها صورت پذیرفته است، توجه به یکی از ابعاد مرتبط با گذشته شهر عامل موفقیت طراحی بوده است. پس می‌توان توجه به ابعاد فرهنگی (ذهنی) منظر شبانه در کنار توجه به ابعاد زیبایی بصری (کیفیت بصری نورپردازی) را در موفقیت این نمونه‌ها دخیل دانست. به صورتی موجز رویکرد نورپردازی در نمونه‌های جهانی مورد بررسی ارائه شده است. (شکل ۸)

توجه به فرهنگ در تمام موارد عامل موفقیت نورپردازی بوده است. تمامی موارد به بعدی از فرهنگ در منظر شبانه اشاره دارند. یا رویدادی فرهنگی از طریق نور بازسازی شده یا رویکرد نورپردازی بهره‌برداری از الهامات فرهنگی بوده یا مضامین فرهنگی و میراثی در منظر شب مورد تأکید قرار گرفته‌اند. توجه به لحن‌های نورپردازی در مناطق مختلف یک شهر نیز در صورتی موفق عمل کرده که به بستر فرهنگی آن منطقه و تفاوت‌های اجتماعی حاصل از آن توجه شده باشد. همچنین در

شکل ۸. رویکرد نورپردازی در نمونه‌های جهانی مورد بررسی، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

شکل ۹. تحلیل تمهیدات نورپردازی در منظر شبانه موارد بررسی شده با تأکید بر دو رویکرد زیبایی‌شناسانه مدنظر پژوهش، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

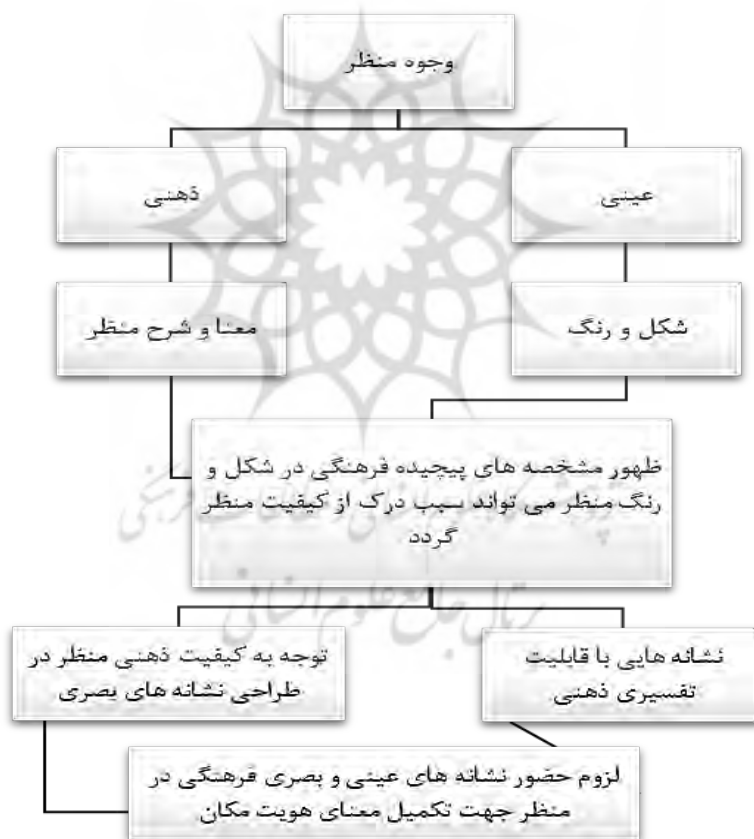
می‌توان نمونه منظر شبانه لیون فرانسه را بیش از موارد دیگر نمونه مناسبی از منظر شبانه دانست که در آن به تمامی ابعاد نشانه شناسی فرهنگی در منظر شهری توجه شده است. هم به صورت ذهنی از طریق توجه به رویدادهای فرهنگی و مضمون‌های مرتبط با فرهنگ شهر^۱ در نورپردازی و هم از طریق رنگ نور و عناصر عینی و بصری در نورپردازی‌ها که با هویت فرهنگی و هنری این شهر تناسب دارد. در تطبیق این یافته‌ها با ادبیات پژوهش می‌توان نورپردازی نمونه‌ها را بر مبنای دو وجه اساسی عینی و ذهنی زیبایی منظر، که ابعاد فرهنگی در هر دو حضور دارد، تحلیل نمود: (شکل ۹)

۱. در سال ۱۶۴۳ اسقف شهر لیون نذر کرد که در صورت برطرف شدن طاعون همه ساله در روز هشتم سپتامبر برای قردانی از مریم مقدس مردم فاصله کلیسای شهر تا کلیسای جامع را در حالی که چراغ‌هایی در دست دارند، پیاده طی کنند. بدین ترتیب این جشن به مراسمی هر ساله تبدیل شد (هونگ، ۲۰۰۷).

بحث و نتیجه‌گیری

نکته حائز توجه در این پژوهش چگونگی کاربرد نور به عنوان عامل پیوند دهنده مفاهیم هویتی به شهر و تقویت ارتباط بهتر با ساکنین است. این امر در رابطه مستقیم با بستر، اقلیم، رفتارشناسی مخاطب، بافت اجتماعی یا فرهنگی مکانی است و سبب می‌شود نورپردازی تنها مفهوم روشنائی صرف تلقی نشود. هویت و منظر شهری دو موضوع هم‌تراز و معادل تلقی می‌شوند. یکی از راه‌حل‌های رفع معضل شهرهای بی‌هویت را می‌توان در ساماندهی سیمای شهر و منظر آن دانست. درک از فرهنگ شهر ترکیبی از نشانه‌های کنترل‌شده و نیز میدان‌های معنایی خود انگیخته و کنش‌های اجتماعی و تاریخی است. مسئولین شهری تنها می‌توانند بر نشانه‌های کنترل‌شده تأثیر بگذارند و شکل‌دهی به کالبد شهر بر آن اساس را مورد تأکید قرار دهند. نشان

فرهنگی نوعی حرکت در منظر شهر از متن به بالا به وجود آورده و سبب برجسته‌شدن و شناخته‌شدن ابعاد فرهنگی شهر می‌شود. نشان فرهنگی مهم‌ترین پتانسیل فرهنگی شهر است که می‌تواند بعد تجسمی و یا نشان به خود بگیرد. در نشان فرهنگی نهایتاً یک نشانه مدنظر است و از طرف دیگر منظر شهری نیز مجموعه‌ای از نشانه‌هاست. پس ارتباط نزدیکی میان تعریف منظر شهری و نشان فرهنگی وجود دارد. می‌توان نتیجه گرفت که تعیین نشان فرهنگی یک شهر و تلاش برای نمود زیبایی‌شناسی آن در محیط شهر کاملاً با مفهوم منظر شهری مطابقت دارد. در واقع مواد خام اولیه منظر شهری یا نشانه‌ها همان نتیجه و نمود مفهوم نشان فرهنگی هستند. پس چنانچه زیبایی‌شناسی نشان منظر شهری بر اساس زیبایی‌شناسی نشان فرهنگی طراحی شود، منظر شهری مطلوبی حاصل می‌آید. (شکل ۱۰)

شکل ۱۰. اهمیت زیبایی‌شناسی عناصر دیداری و نورپردازی شده در تقویت هویت و حس مکان منظر شبانه و تقویت ابعاد فرهنگی آن، ماخذ:

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

آن از طریق نشان فرهنگی امکان پذیر است. چنانچه هویت‌مند بودن را یکی از شاخص‌های زیبایی در شهر بدانیم، منظر شهری می‌تواند به واسطه نمایش زیبایی‌شناسی نشان فرهنگی به ایجاد

معنابخشی به محیط شهری شبانه از طریق نشان‌سازی فرهنگی، به دلیل بعد هویتی آن نقشی اساسی در زیباسازی منظر شبانه دارد. به عبارت دیگر زیبایی منظر شبانه با هویت‌مند نمودن

منظر هویت‌مند حاصل تجمیع عوامل ذهنی و عینی است و اگر زیبایی‌شناسی عوامل عینی منظر شبانه بر اساس عصاره زیبایی‌شناسی فرهنگی طراحی و نورپردازی شود، بدون شک حس هویت‌مندی در منظر شبانه استمرار می‌یابد. چنانچه قصد ارتقاء کیفیت زیبایی‌شناسانه منظر را داشته باشیم، تعیین نشان فرهنگی شهر و تلاش برای نمود عوامل معنی‌دهنده به زیبایی آن در منظر شهری می‌تواند بیش از پیش بر مفهوم هویت تأکید کند. در واقع مواد خام عینی و بصری منظر شهری یا نشان‌ها، همان نتیجه و نمود مفهوم نشان فرهنگی هستند. از جهت دیگر می‌توان نشان فرهنگی را ابزار اندازه‌گیری تناسب ویژگی‌های عینی منظر شبانه با هویت آن دانست و از این طریق به کیفیت زیبایی ذهنی منظر طی شب نیز پی‌برد. به میزانی که بتوان منظر شبانه را با زیبایی‌شناسی نشان فرهنگی آن تطبیق داد، می‌توان نسبت به موفقیت بیشتر هویت‌مندی منظر اطمینان حاصل کرد. بر اساس یافته‌های این موضوع می‌توان مدل مفهومی پژوهش را تعریف نمود: (شکل ۱۱)

و تداعی خاطرات ذهنی شهروندان در شب اقدام کرده و تعلق خاطر به شهر و منظر را در ساعات شب افزایش دهد. این تعلق خاطر خود می‌تواند متضمن مفهوم زیبایی‌شنانه باشد. اهمیت اعمال زیبایی‌شناسی نشان فرهنگی در منظر شبانه از این رو است که از لحظه برقراری نخستین ارتباط حسی با منظر از طریق نورپردازی نسبت به آن واکنش زیبایی‌شناختی نشان می‌دهیم. چنانچه بتوانیم ریخت‌شناسی هر منظر را شناخته و آن را با بافت فرهنگی شهر مرتبط کنیم، به تطبیق الگوی زیبایی‌شناسی فرهنگ و منظر روزانه و شبانه دست یافته و این الگو درک شهر و محیط و منظر آن را برای ما به خصوص در هنگام شب سهل‌تر می‌کند. درک زیبایی‌شناسی تداعیات نشانه‌شناسی فرهنگ به‌عنوان عاملی در ادراک معنی شهر عمل می‌کند. نشان فرهنگی در قالب تمثیلی از فرهنگ شهر که می‌تواند از طریق نورپردازی در سیما و منظر شبانه نیز رخ بنماید، می‌تواند ادراک منظر و به عبارت دیگر درک زیبایی آن را برای شهروندان و گردشگران تسهیل کند.

شکل ۱۱. مدل مفهومی بر اساس یافته‌های پژوهش، ماخذ: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

صورت زیر خلاصه کرد: (جدول ۳)

می‌توان قواعد روش‌نمایی و زیبایی‌شناسی آن را بر اساس مدل اصلاح شده و یافته‌های حاصل از مطالعه نمونه‌های موردی به

جدول ۳. قواعد روش‌شنایی و زیبایی‌شناسی آن بر اساس یافته‌های حاصل از مطالعه نمونه‌های موردی، منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۲)

۱- توجه به نمود نشانه شهر از طریق نورپردازی شبانه	با توجه به تأکيدات عینی در زیبایی منظر	قواعد روش‌شنایی جهت دستیابی به منظر شبانه زیبا و هویت‌مند
۲- توجه به عوارض طبیعی که تعیین کننده بخشی از هویت عینی شهر است		
۳- طراحی چراغ‌ها بر اساس زیبایی‌شناسی فرهنگی شهر و نصب در نقاط عطف منظر شهر		
۴- تأکید بر کالبد میراثی و فرهنگی شهر از طریق نورپردازی	با توجه به تأکيدات ذهنی در زیبایی منظر	
الف- خلق نشانه‌های شهری و یا تأکید بر نشانه شهری موجود از طریق نورپردازی که با درک یافته‌های ذهنی از زیبایی نشان فرهنگی شهر می‌تواند در کالبد منظر رخ بنماید		
ب- نمود رویدادهای فرهنگی و مناسبتی در منظر شبانه		
پ- توجه به بستر فرهنگی و برداشت کلی از فرهنگ شهر		
ت- توجه به تفاوت‌های فرهنگی جزئی در محلات مختلف جهت تغییر در لحن نورپردازی		

منابع

- آتشین‌بار، محمد (۱۳۸۸). تداوم هویت در منظر شهری. *مجله باغ نظر*، ۱۲(۶)، ۴۵-۵۶.
- آشی‌ه‌ارا، یوشی. نوبا (۱۳۹۰). *زیبایی‌شناسی منظر شهر*. ترجمه: فرح حبیب، تهران: جاوید نو.
- بل، سیمون (۱۳۸۶). *عناصر طراحی بصری معماری منظر*. ترجمه: محمد احمدی نژاد، اصفهان: نشر خاک.
- بوآ، بی (۱۳۷۵). *زیبایی‌نور*. ترجمه: پرویز قوامی، تهران: سروش.
- تی‌موری، محمود (۱۳۸۷). *مفهوم منظر شهری*، *مجله منظر*، ۱(۴)، ۱۱-۱۹.
- جمشیدیان، محمد (۱۳۹۱). بازآفرینی چهره یک خیابان؛ احیای خیابان «آچه» با نورپردازی شکسته. *مجله منظر*، ۴(۲۱)، ۵۲-۵۵.
- حاجی‌قاسمی، فرزانه و ضامنی، سمانه (۱۳۹۱). عملکرد یا فرهنگ؟ دو رویکرد متفاوت در خلق منظر شبانه. *مجله منظر*، ۴(۲۱)، ۶۸-۷۱.
- حبیبی، مهسا و نورمحمدبیک، شاه‌گل (۱۳۹۱). تابش هویت؛ نورپردازی میدان تئاتر در شهر روتردام. *مجله منظر*، ۴(۲۱)، ۶۴-۶۷.
- حجت، مهدی (۱۳۸۶). *نورپردازی شهری در فرهنگ ایرانی*، مجموعه مقالات همایش و نمایشگاه بین‌المللی روش‌شنایی شهری، ایران، تهران، شرکت همایش برنا.
- دوسوسور، فردیناند (۲۰۱۲). *درس زبان شناسی عمومی*. ترجمه: کورش صفوی، تهران: انتشارات هرمس.
- دینی، کیت (۱۳۹۱). *یادسازی شهری، نظریه‌ها و موارد*. ترجمه: محمدرضا رستمی، تهران: سازمان زیباسازی شهرداری تهران.
- رالف، ادوارد، (۱۳۸۳). مکان و بی‌مکانی. ترجمه: محمدرضا نقسان محمدی، تهران، آرمانشهر.
- سانتن، کریستانان (۱۳۹۴). نورپردازی نواحی شهری. ترجمه: پریسا مقصود، کاوه احمدیان، تهران: هنر و معماری قرن.
- طاهباز، منصوره و موسوی، فاطمه (۱۳۸۷). طرح جامع روش‌شنایی و روش‌شنایی شهری؛ روش‌ها، رویکردها و نمونه‌ها، *اولین همایش و نمایشگاه تخصصی روش‌شنایی شهری، ایران*.
- فریدون‌زاده، حسن، کشاورز، گلناز و یاری، فهیمه (۱۳۹۸). زیبایی‌شناسی منظر فرهنگی شهر در مختصات جغرافیا و قومیت (نمونه موردی: قوم بلوچ). *برنامه ریزی توسعه کالبدی*، ۶(۲)، ۶۷-۷۸.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۳). *انسان شناسی فرهنگ*. تهران: نشر نی.
- گات، بریس. مک آیور لوئیس، مک (۱۳۸۴). *دانش‌نامه زیبایی‌شناسی*. ترجمه: منوچهر صانعی دره‌بیدی، امیرعلی نجومیان، شیده احمدزاده، بابک محقق، مسعود قاسمیان، فرهاد ساسانی، تهران: فرهنگستان هنر.
- لینچ، کوین (۱۳۹۰). *سیمای شهر*. ترجمه: منوچهر مزینی، تهران: دانشگاه تهران.
- مامفورد، لوئیس (۱۳۸۵). *فرهنگ شهرها*. ترجمه: عارف اقوامی، وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- کشاورز، گلناز (۱۳۹۸). *زیبایی‌شناسی منظر شبانه بر اساس نمادهای فرهنگی (مطالعه موردی منطقه آزاد چابهار)*، پایان‌نامه دکتری پژوهش هنر؛ پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر، تهران.
- ماهان، امین و منصور، سیدامیر (۱۳۹۶). توسعه مدل ارزیابی منظر (با مروری بر روش‌ها و رویکردهای فعلی ارزیابی منظر). *مجله باغ نظر*، ۴(۵۶)، ۳۳-۴۲.
- منشی‌زاده، آرزو (۱۳۹۱). *انسان، شب، شهر: مروری بر جشن نور لیون*. *مجله منظر*، ۴(۲۱)، ۴۴-۴۷.
- منصور، سیدامیر (۱۳۸۸). *درآمد/ منظر شهری*، روایت جامع

- شهر. مجله منظر، ۴ (۲۰)، ۱۲-۳۳.
- منصوری، سیدامیر (۱۳۹۰). منظر شهری چیست؟ مجله منظر، ۲ (۹)، ۳-۶.
- نوربرگ، شولتز (۱۳۸۰). فلسفه فضای معماری. ترجمه: ابوالقاسم
- سیدصدر، تهران: بیلانی.
- ون آگتن، بی (۱۳۸۷). فضاهای فراموش شده، نورپردازی برای تاکید بر هویت فرهنگی. ترجمه: محمدرضا نقصان محمدی، تهران: انتشارات سازمان زیباسازی شهر تهران.
- Carlson, A. (2000). *Aesthetic. The environment*, London and New Yourk, Routledge Development. Tehran, Urban Planning and Architecture Study and Research Center.
- Eraydin, Z. (2007). *Building a legible city: how far planning is successful in Ankara*, a theses submitted for degree of science, Urban design, city and regional planning of middle east technical university, Ankara.
- González, E. H. (2016), *Branded City by Night in the World Heritage Cities: The Case of Lyon*, PhD research, French Institute of Urban Planning, Université Paris 8.
- Hong, O. S. (2007). *Design Basic to Quality Urban Lighting Masterplan*, A Thesis of Master of Art (Architecture), Department of Architecture, School of Design and Environment National University of Singapore, Singapore.
- Jackson, O. (1994), *Maps of meaning: an introduction to cultural geography*. London: Rutledge.
- Junagade, Nikita (2016). *Smart city lighting, perspectives and challenges*, Bassano del Grappa: LUCI Association
- Norton, W (2000). *cultural geography, Themes, concepts, analyses*. Don Mills, Ont, Oxford University Press, London.
- Varming, S. (2015), *Sydney Lights Public Domain Design Codes*. Sydney: City Design.
- URL:
City of Helsinki (09.10.2020). Retrieved on (9 feb, 2021) from <https://www.hel.fi/uutiset/en/kaupunginkanslia/open-door-events-at-oil-silo-468-to-be-replaced-with-a-new-sound-and-light-installation>